

Bor u České Lípy, červen 1945

Jan Tichý, listopad 2007

3. června 1945 byla slunečná letní neděle. V novoborském kostele měly společnou svatbu tři smíšené páry – bratři R. a další mladý Čech si brali své německé snoubenky. Povinné ohlášky proběhly urychleně, byla to teprve čtvrtá neděle od osvobození ČSR. Všechny tři páry totiž se svatbou spěchaly, protože se proslýchalo, že svobodné německé dívky budou nasazeny na obnovu průmyslových závodů ve vnitrozemí.

Když svatebčané dopoledne přicházeli ke kostelu, v protějším rohu novoborského náměstí leželo na chodníku osm mrtvých civilistů, které v sobotu před radnicí zastřelili českoslovenští vojáci. Mrtvé tam ještě navečer viděli také muzikanti, kteří tudy jeli do restaurace Hubertus na zábavu pořádanou oběma bratry – novomanželi.

Souhrnná zpráva Porevoluční události v Boru u Č. Lípy, zpracovaná dodatečně v roce 1947, uvádí (kromě tří kriminálních případů vraždy německých civilistů, pokusu loupežné vraždy a znásilnění) seznam 8 osob zastřelených na náměstí, a pokračuje:

Hromadná poprava dne 2. 6. 1945 na náměstí v Boru u České Lípy z rozkazu velitele pěšího pluku 47 v České Lípě, podplukovníka dělostřelectva Josefa S. Jmenovaní Němci po vyhlášení stanného práva a posledního termínu k odevzdání zbraní, munice, radií a jiného materiálu, stanoveného do 31. 5. 1945 24. hod., neuposlechli ani této výzvy a ukrývali zbraně, které pak dne 2. 6. 1945 při provedené důkladné prohlídce místní vojenskou posádkou a četnickým oddílem dům od domu byly u nich nalezeny. Po provedení exekuce byli zastřelení ponecháni pro výstrahu 24 hodiny na místě a poté pochováni na lesním hřbitově v Boru u České Lípy.

Tato zpráva ale není pravdivá! Vynechává významné podrobnosti a v některých bodech dokonce záměrně falšuje, co se 2. a 3. června 1945 skutečně stalo. Následuje podrobná rekonstrukce událostí na podkladě archivních dokumentů a rozhovorů s pamětníky. Je příznačné, že všichni zdejší svědkové mě požádali, abych nezveřejňoval jejich jméno. Někteří se navíc podivili, že se o tom už může veřejně psát...

(1) 2. června 1945 zastřelili čsl. vojáci na náměstí 8 německých civilistů.

Vstup obnovené československé armády do života města v závěru května 1945 výrazně předznamenal změnu poměrů ve městě a okolí. Prvním činem – zřejmě v souvislosti s aktivizací nacistického podsvětí v pohraničí – se stalo vyhlášení stanného práva a provedení rázných prohlídek ve všech německých domácnostech, jak jsou plněny příkazy k odevzdání střelných a loveckých zbraní, nábojů, vojenské výzbroje a výstroje i rozhlasových přijímačů... Velitel pěšího pluku 47... vydal rozkaz k zastřelení 8 zdejších porušitelů tohoto nařízení veřejně na borském náměstí a k ponechání 24 hodin pro výstrahu. V sobotu 2. června byl tento rozkaz vykonán u východní zdi radnice..., když byli předtím odsouzení nuceni provádět před zraky veřejnosti různé fyzické úkony do vysílení. Z této exekuce existují u soukromých osob dokumentární snímky, které však kronika nemá k dispozici. Podle svědectví bývalých členů národního výboru byl během popravy držen městský orgán pod dohledem vojenských stráží v izolaci v budově radnice. Popravení byli pak pohřbeni ve společném hrobě údajně na prostranství před pomníkem na popravišti rumburských vzbouřenců za lesním hřbitovem.

Dr. Jindra v Novoborském měsíčníku č. 6/1995 popsal, co tehdy bylo o události známo. V úryvku jsem opravil chybné datum: den popravy v sobotu 2. června potvrzuje rozkaz pplk. S. i zápis v hřbitovní knize, a shodují se na něm také účastníci svatby v neděli 3. června, kdy mrtví ještě leželi na náměstí.

(2) Zastřelení byli občané Boru u České Lípy a blízkého Janova.

Seznam zastřelených podle hřbitovní knihy města:

115 *Rachmann Albert, narozen 8. 6. 1910 v Boru u Č. Lípy (Haida), svobodný, obchodník a spolumajitel továrny, bytem Bor u Č. Lípy čp. 130*

116 *Rachmann Heinz, narozen 17. 6. 1919 v Boru u Č. Lípy (Haida), svobodný, obchodník a spolumajitel továrny, bytem Bor u Č. Lípy čp. 130*

117 *Podbira Eduard, nar. 26. 12. 1865 ve Skalici (Langenau), svobodný, majitel rafinerie skla, bytem Bor u Č. Lípy čp. 341*

118 *Hortig Eduard, narozen 9. 9. 1865 v Janově (Johannesdorf), ženatý, malíř skla, bytem Bor u Č. Lípy čp. 314*

119 Langer Johann, narozen 28. 1. 1873 v České Kamenici (Böhmisch Kamnitz), ženatý, obuvník, bytem Bor u Č. Lípy (předměstí Neubürgstein) čp. 182

120 Ing. Richter Herbert Franz, narozen 31. 10. 1916 v Chomutově (Komotau), ženatý, vedoucí provozu, bytem Janov (Johannesdorf) čp. 156

121 Wernerová Martha, roz. Lacheová, narozena 3. 2. 1904 v Lindavě (Lindenau), rozvedená, pracovnice příjmu zakázek čistírny, spojeného s předprodejem vstupenek do kina, bytem Bor u Č. Lípy čp. 63

122 Wernerová Ilsa, narozena 2. 12. 1915 v Boru u Č. Lípy (Haida), svobodná, účetní sklářské firmy, bytem Bor u Č. Lípy čp. 263

Obvyklé rubriky – ohledací lékař, hodina smrti, den a místo pohřbu, ani další údaje – nejsou v hřbitovní knize vyplněny. (Zaměstnání obou žen jsem doplnil podle údajů německých svědků.)

(3) Poprava byla vykonána bez souhlasu a proti vůli národního výboru.

Dokazuje to zápis schůze národního výboru v Boru u Č. Lípy z 5. června 1945, z kterého citoval i dr. Jindra ve svém článku: *Předseda Taisler podal zprávu o schůzi okr. nár. výb. v Č. Lípě a zvláště podotknul, že události v Boru v sobotu dne 2. 6. 1945 (opravené datum, pozn. J. T.) byly ostře kritizovány. Akce provedená vojskem zavedla příčinu k stížnostem chudých dělnických rodin. Jednání některých důstojníků neodpovídá dnešní době. Vojsko musí se řídit podle hlasu lidu a nemůže bez vědomí Nár. výb. zakročovat, anebo rozhodovat. Dále oznámil pan předseda, že rozsudek na náměstí byl proveden z rozkazu podpl. S. a bez slyšení Nár. výb. Ruský velitel ve Cvikově neuznal veřejné trýznění něm. provinilců na náměstí za správné a chce o tom podati hlášení nadřízeným velitelům. Zpráva byla vzata na vědomí se souhlasem všech přítomných.*

Uvedené schůze se podle zápisu zúčastnili všichni členové národního výboru.

(4) V „samozvaném“ pěším pluku 47 sloužili partyzáni a dobrovolníci.

Kronikář píše o vojácích obnovené československé armády, jiní je popisují jako Revoluční gardy nebo partyzány. Vojenský archiv v Praze poskytl informaci, že *pěší pluk 47 sídlil před válkou v Mladé Boleslavi. Bez souhlasu nejvyššího velení československé armády tam byl 18. května 1945 obnoven jako „samozvaný“ a pak od konce května do 12. července operoval v oblasti České Lípy. (Protože byl už jiný pěší pluk 47 oficiálně obnoven také ve Strakonících, byl 6. června 1945 „samozvaný“ pluk 47 přejmenován na pěší pluk 36!)*

Svědectví Heinze Markowského: *V sobotu 2. června 1945 dopoledne připochovali po silnici do Boru u Č. Lípy další revoluční gardisté z České Lípy, nejspíš jako posila místní posádky. Aby nemuseli celou cestu nést taky těžší zbraně, přijely s nimi dva koňské povozy z majetku německých zemědělců, na kterých byly zbraně a střelivo naloženy... Vojáci i s povozy se po splnění úkolu (tj. po domovních prohlídkách a zastřelení 8 civilistů, pozn. J. T.) ještě v sobotu asi v 18 hodin zase pěšky vrátili do České Lípy. Pochodovali s vítězným zpěvem v útvaru a chovali se jako hrdinové, pozoroval jsem je na úseku mezi Husovou ulicí a Sokolovnou.*

(5) Údaj o počtu 8 „porušitelů stanného práva“ není pravdivý.

Všichni pamětníci se shodují, že před popravčí četou stálo 7 osob – poprava prý měla být odplatou za 7 v Boru zastřelených vůdců Rumburské vzpoury roku 1918. Paní T. pozorovala události z oken pošty: *Nakonec se 7 odsouzených muselo postavit do řady u východní zdi radnice a byli popravčí četou zastřeleni... Po chvíli se Albert Rachmann – pravděpodobně v šoku ze smrti svého bratra – rozběhl kolem severní strany radnice pryč z náměstí. Někteří vojáci běželi za ním, jiní se mu snažili nadběhnout kolem jižní strany. Viděla jsem, že ho zastřelili (při pohledu od pošty) na chodníku vlevo od radniční budovy. Pak ho zřejmě přenesli k popraveným.*

(6) Zastřelený Albert Rachmann spolupracoval s německou tajnou službou (SD).

Zpráva Úřadu národní bezpečnosti v Liberci, zasláná v srpnu 1945 Velitelství četnického oddělení v České Lípě ve věci *Sicherheitsdienst-spolupracovníci*, mj. uvádí: *Mezi spolupracovníky SD jest veden také Vojtěch Rachmann, obchodník, narozený dne 8. června 1910 v Boru, bytem v Boru, Kynského (správně Kinského, pozn. J. T.) ulice č. 130. O jeho spolupráci jest uveden následující posudek: Odbočky v Miláně, Itálie. Dosavadní zprávy nasvědčují dobrému postřehu. Spolupráce se dá i nadále využít. ... Opis předkládám ministerstvu vnitra. Na přiloženém kartotéčním lístku SD kromě toho čteme, že A.R. ovládá čtyři cizí jazyky – *französisch, italienisch, englisch, tschechisch*, a na okraji je rukou připsaná poznámka: *byl dne 2. 6. 1945 zastřelen čsl. vojákem pro přechovávání zbraní.**

Další lež: Albert Rachmann byl zastřelen nedopatřením (ve městě plném vojáků přece neměl naději, že by se útěk mohl podařit), a o jeho spolupráci s tajnou službou gardisté vůbec nevěděli! Z citované zprávy je zřejmé, že Úřad národní bezpečnosti chtěl z pochopitelných důvodů Rachmanna zadržet a vyslechnout, to ale jeho zbytečná smrt znemožnila.

(7) Rozsudek smrti byl napsán – nebo přepsán – až po popravě.

Rozkaz velitele pěšího pluku 47 pplk. S. z 2. června 1945 uvádí seznamy zadržených. *Při náhlé prohlídce domů, zahrad a příslušných místností bylo nalezeno toto:*

1. *střelné zbraně u:* (cituji s nepřesnostmi, pozn. J. T.) *Eduard Podpiera, Eduard Hortig, Johann Langer, Franz Richter, Ilse Werner, Albert Rachmann, Jindřich Rachmann, Marta Werner*

2. *lovecké pušky, bodné a sečné zbraně atd.:* (seznam 4 osob)

3. *náboje, vojenská výzbroj a výstroj:* (seznam 6 osob)

4. *radia:* (seznam 13 osob, mezi nimi MUDr. *Träger Alfred* – a původně také *Rachmann Jindřich*, tj. Heinz, jméno je nedbale přeškrtnuto tužkou)

k ad 1. Provinivší se budou zastřeleni na náměstí a pro výstrahu zůstanou na místě 24 hod. Po této lhůtě MNV se postará o pohřbení.

k ad 2. Jako osoby neznající kázně vypovídám z úseku za státní hranice směrem severním a MNV jich do 12 hod. po obdržení tohoto rozkazu i s rodinami shromáždí a vojenská stráž je doprovodí jako nežádoucí cizince na státní hranici. S sebou mohou vzít pro osobu 30 kg zavazadel včetně potravin. Rodiny vyjmenované v ad 1 budou odeslány tak jako výše řečeno.

k ad 3 a ad 4. Bude s nimi naloženo tak jak řečeno v ad 2.

Z porovnání seznamů 1 a 4 je zřejmé, že rozkaz měl dodatečně ospravedlnit také smrt druhého z bratrů Rachmannových: původně měl být zastřelen jen starší Albert, protože mladší Jindřich byl uveden v seznamu 4 (rádia). Očití svědkové však popisují útěk staršího Alberta – před popravčí četou tedy stál mladší Jindřich (Heinz)! Pravděpodobně až při vyhlášení rozsudku Albert zjistil, že mladší bratr bude popraven *místo něho*, a jeho „pokus o útěk“ mohl tedy být bilanční sebevražda...

(8) Nálezy zbraní uvedené v rozkazu nejsou věrohodné.

Proč nebyly zastřeleny další 4 osoby, jestliže u nich gardisté skutečně našli *lovecké pušky*? Odsunutý učitel Lehmann ve své zprávě č. 195 z 10. července 1950 zmiňuje jedinou zabavenou „zbraň“: *V podkroví rafinerie skla 83-letého Eduarda Podbiry byl nalezen starý bajonet, který si Podbirův bratr, účastník Pruské války v roce 1866, ponechal jako suvenýr bez Podbirova vědomí. Z tohoto důvodu bylo zadrženo 20 Němců...*

Také další pamětníci hovoří o náhodně vybraných civilistech, kterým možná zbraně někdo jen podstrčil, pokud je vůbec doma měli. Nalezené zbraně totiž nebyly nikde vystaveny, nikdo z pamětníků je na náměstí neviděl, neexistuje ani podrobný výčet nálezů, který bychom očekávali v příloze rozkazu, který byl současně osminásobným rozsudkem smrti.

(9) Zadržení Němci byli vystaveni sadistickému mučení.

Oba německé prameny popisují, jak gardisté se zadrženými zacházeli (domovní prohlídky začaly ráno, zastřeleni byli až po páté hodině odpoledne): *Tito lidé si museli kleknout na dlažbu... a potom je... bili gumovými obuškami do obnažené horní části těla a přes chodidla, dokud ubohé oběti neztratily vědomí. Potom jim polili hlavu studenou vodou, aby je vzkřísili, a mučení pokračovalo... Všem je na hlavě vyholen hákový kříž... partyzáni jim odebírají svrchní oblečení. Jsou přinuceni držet vlajky s hákovým křížem ve zvednutých rukách; když ruce ochabnou, praskají rány bičem do obličeje, přes ruce, do trupu... Primář nemocnice dr. Alfred Träger, postavou obr, přinucený bít své krajany. Když je šetří, prší rány na něho... Ženám vrážejí pod každý nehet na prstech jehlu...*

Mučení potvrzují i očití svědkové pan R., paní T. a Heinz Markowsky: *Na dlažbě ležela skupinka německých civilistů – byly mezi nimi i ženy. Vojáci je zrovna polévali kýbly s vodou, aby se vzpamatovali, zřejmě po předchozím bití. Matka mne rychle odtamtud odtáhla, abych jako dítě (bylo mi tehdy 8 ½ roku) nebyl svědkem takových událostí... Trýznění odsouzených trvalo bez přestávky až do pozdního odpoledne. Celou tu dobu nedostali nic najíst ani napít, nesměli si odpočinout. Dokonce si vzpomínám, že obě ženy si musely odbývat malou potřebu v dřepu na místě před tolika lidmi. Dodnes se stydím o tom vyprávět... Přístupy k náměstí uzavíraly dvoučlenné hlídky gardistů. Na chodníku... asi v polovině vzdálenosti mezi radnicí a dnešním sklářským muzeem, klečelo několik německých mužů i žen, všichni svlečeni do půl těla, a někteří z nich drželi ve vztažených rukách vlajky s hákovým křížem. Kolem nich stáli*

gardisté a mlátili je. Přitom hlasitě hulákali, myslím, že byli opilí. I když jsem tam stál jen několik minut, do konce života mě budou pronásledovat výkřiky mučených lidí a úpěnlivé prosby o milost, které jsem slyšel.

Také svědectví Helmuta Schölera vypovídá o neomluvitelném chování gardistů: 2. června 1945 byl v Boru zatčen velký počet německých občanek a občanů a byli na hlavním náměstí mučeni. Nešťastní vězni si pod nátlakem museli také působit velké bolesti částečně sami sobě navzájem... Když šla moje matka dopoledne přes náměstí, prošla kolem Alberta Rachmanna. Seděl na židli, stříhali ho právě dohola a on ji beze slov úpěnlivě prosil pohledem o pomoc... Rudolf Wendler, člen německé Sociálně demokratické strany Československa, patřil k mučeným a byl v noci na 3. červen vyhnán do Saska (jeho jméno není v rozkazu uvedeno, pozn. J. T.). Při razii se mohl prokázat jen průkazem hlídače tzv. Luftschutzu, opatřeným jako všechny tehdejší průkazy razítkem Německé říše. To stačilo k tomu, aby ho zatkli, odvedli na náměstí a tam několik hodin mučili. Jeho přátelům ze sociální demokracie se podařilo prosadit ještě v létě 1945 povolení k jeho návratu. V roce 1946 jako antifašista odešel podruhé a směl si vzít aspoň část svého majetku s sebou. Co jsem ho znal, trpěl následkem prožitého mučení těžkými tiky v obličejí.

(10) Následující den bylo nejméně 50 osob „vypovězeno“ do Německa.

V rozkazu je uvedeno 31 zadržených, židovský lékař MUDr. May byl prý později propuštěn. 8 lidí gardisté zastřelili, zbývajících 22 osob – a nezjištěný počet rodinných příslušníků, kteří vůbec nejsou jmenováni! – bylo v neděli brzo ráno vypovězeno za hranice.

Svědectví Hanse Trägera: V noci z 2. na 3. června 1945 jsme byli uvězněni v přízemí radnice vpravo, společně s rodinami ostatních zadržených mužů. Cela byla přeplněná, nedali nám vodu, nikdo nesměl na toaletu. Celou noc jsme poslouchali výkřiky mužů, kteří byli jednotlivě vyváděni z cel a v příčné chodbě „vyslýcháni“, mučeni a bití. V naší cele bylo zavraženo asi 40 rodinných příslušníků těchto mužů... Brzo ráno nás všechny odvezli na hranice u Sebnitz.

Pplk. S. tedy 3. června 1945 vypověděl asi 50 až 60 novoborských Němců (připomínám, že to bylo dva měsíce před ukončením konference velmocí v Postupimi).

(11) Cestou k hranici zmizel beze stopy primář borské nemocnice.

Svědectví Hanse Trägera: MNV v Boru u Č. Lípy jmenoval mého otce MUDr. Alfreda Trägera, narozeného 8. 4. 1897, jen několik dnů po skončení války primářem místní nemocnice, protože zde stejnou funkci vykonával už před válkou. 2. června 1945 asi ve 12 hodin byl otec přímo u operačního stolu zatčen Revolučními gardami, které krátce předtím obsadily město, a ozbrojená eskorta ho odvedla domů... Během dvou hodin celý dům důkladně prohlédali. Po prohlídce odnesli s sebou všechny kufry, které si naplnili našimi věcmi. Po 14. hodině mého otce odvedli a s mnoha dalšími muži uvěznili na radnici. Odpoledne byli zadržení lidé veřejně trýzněni na náměstí. Svědkové, kteří také podstoupili mučení, a byli pak společně s námi druhý den ráno vyhnáni do Německa, vyprávěli, že otec následkem bití upadl do bezvědomí. Gardisté ho vzkřísili studenou vodou, aby mohli v mučení pokračovat.

V neděli 3. června ráno mezi 4. a 5. hodinou nás postupně po rodinách vyváděli z cely a zapisovali do seznamu. Naše rodina pak nastoupila na nákladní auto stojící u předního vchodu radnice vpravo, ostatní rodiny zadržených nastoupily do autobusu. Asi po 5 minutách jsem naposled uviděl svého otce, kterého mučení těžce poznamenalo, jen v košili a kalhotách, bosého. Dovedli ho k autobusu, aby nastoupil zadními dveřmi. Hned potom jsme odjeli směrem k Rumburku... Někde ve Sluknově – nevím to už přesně – jsme zastavili. Později nám lidé z autobusu řekli, že je gardisté výslovně varovali: kdo se otočí dozadu, bude zastřelen! Zadní dveře autobusu se otevřely a zase zavřely. Můj otec mohl být vyvlečen z autobusu jedině během této zastávky. Buď zemřel už cestou na následky mučení, nebo ho gardisté odstranili jako nepohodlného svědka, protože prý na náměstí důrazně protestoval proti krutému zacházení se zadrženými. Oba vozy jely dál a dovezly nás až na hranici u Sebnitz. Museli jsme vystoupit. Moje matka se pořád znovu vyptávala, kde je náš otec, ale nedostala žádnou odpověď, najednou nikdo německy nerozuměl. Jeden z gardistů nakonec matce přikázal, ať ihned přeběhne přes hranici do Saska, jinak bude zastřelena i ona. V následujících dnech jsme se sice dozvídali nejrůznější verze a dohady, ale dodnes nemáme žádnou ověřenou zprávu o tom, kdy, kde a jak můj otec přišel o život.

Paní Trägerová se marně snažila zjistit, co se s manželem stalo. V září 1947 například dostala tuto – zjevně nepravdivou! – úřední zprávu: Sdělujeme, že pátrání zůstalo bez výsledku a o hledaném nepodařilo se nám získati žádných zpráv. Jeho jméno není mezi zajatci

a nepřichází ani v seznamu padlých a zemřelých. Byl dne 3. 6. 1945 dopraven do sovětského pásma Německa. Pátřejte po něm u služeben uvedených na přiloženém lístku, případně učiňte dotaz na Sovětský Červený kříž v Moskvě. Dr. Träger byl později německými úřady prohlášen za mrtvého.

Jeho syn Hans pokračuje: *Teprve kolem roku 1990 jsem od jednoho známého dostal kopii rozkazu pplk. S., ve kterém vyhláší trest smrti osmi lidem a vypovídá ostatní zadržené i s rodinami. Důvodem vypovězení naší rodiny je podle tohoto rozkazu nález rádia. Ale rádio jsme už v polovině května na příkaz českých úřadů společně s dalšími věcmi odevzdali ve škole, sám jsem tam naše jediné rádio odnesl.*

(12) Závěrem:

Akci revolučních gardistů podplukovníka S. vzápětí odsoudil nejen místní a okresní národní výbor, ale částečně i oblastní velitel Rudé armády. Předseda tehdejšího MNV Taisler kdysi své dceři řekl: *Věděli jsme, že se ti lidé ničím závažným neprovinili. Kdybych se jich ale důrazněji zastával, postavili by mě do jedné řady s nimi...*

Vedoucí vrchní státní zástupce v Hofu v roce 2004 zahájil vyšetřování proti podplukovníku S. a dalším osobám pro podezření z účasti na zavraždění osmi osob německého původu, a ubití dr. Trägera při odsunu (v Německu je vražda nepromlčitelná). Pravděpodobně muselo být vyšetřování zastaveno, protože všichni podezřelí už zemřeli.

Popravu nepovažují za oprávněnou ani novoborští pamětníci, s kterými jsem mluvil (kromě jediné paní, která nechápala, proč se zastávám „nějakých henleinovců“). *Skláním se před tím, co před smrtí vytrpěli*, řekl mi jeden ze svědků. Osm zastřelených leží v neoznačeném hromadném hrobě v lesíku za lesním hřbitovem. V těch místech prý bývala tzv. *Pferdeloch*, kam se v době kolem I. světové války odklízeli uhynulí koně.

Historická příručka „Rozumět dějinám – Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948“, vydaná v roce 2002 pro Ministerstvo kultury ČR, uvádí na stranách 208 – 210: *Poválečný čtvrtrok provázely vedle akcí „divokého odsunu“ také početné násilnosti, vraždy, samosoudy, lynče a několik, možná armádou cíleně zorganizovaných masových vražd německých obyvatel. Kniha uvádí Postoloprty na přelomu května a června (763 postřelených), Horní Moštěnice u Přerova v noci z 18. na 19. června (265 postřelených karpatských Němců, z toho 120 žen a 74 dětí!) a Ústí nad Labem 31. července (asi 100 mrtvých), a pokračuje: Tři uvedené masakry a větší počet menších a méně známých exekucí a vražedných excesů této doby nelze přičíst jen nacionální rozjitřenosti nebo extrémním projevům snah o „spravedlivou odplatu“. Možná šlo i o akce, připravené armádním obranným zpravodajstvím ve snaze vyvolat dojem, že rychlý a masový transfer německého obyvatelstva z republiky je jedinou reálnou možností stabilizace národní i bezpečnostní situace. Spojenci... měli tak být v předvečer postupimské konference postaveni před hotovou věc: předmětem jednání neměl být transfer jako takový a jeho rozsah, nýbrž jen jeho rychlost, formy a modality. Řada zjištěných okolností s velkou pravděpodobností svědčí o tom, že také novoborská hromadná vražda měla zastrašit místní Němce a posloužit jako jeden z argumentů pro nezbytnost odsunu.*

Při oslavách konce války 5. května 2005 se představitelé města poprvé zmínili také o devíti zabítých Němcích, a položili na jejich památku ke kamennému Kříži smíření uprostřed lesního hřbitova kytici se stuhou *Obětem 2. světové války – město Nový Bor*.

12. srpna 2006 byl na lesním hřbitově slavnostně vysvěcen symbolický hrob devíti obětí s českým a německým nápisem, který zde se souhlasem zastupitelstva vybudovala skupina pozůstalých. 13. srpna následovala česko-německá mše v novoborském kostele, kterou společně s místním farářem celebrouval také Pater Angelus Waldstein.

Po dlouhých letech zamlčování by se Nový Bor měl od hromadné vraždy z června 1945 závazněji distancovat. Nemohli bychom na náklady města aspoň označit skutečný hrob osmi novoborských obětí? Základní organizace KSONN navrhla postavení jednoduchého památníku s pamětní deskou na tomto místě už v lednu 2006.

Prameny v pořadí, v jakém jsou v článku citovány:

Souhrnná zpráva „Porevoluční události v Boru u Č. Lípy“, Výnos ministerstva vnitra VII-C-12.504/taj-47-3. ze dne 14. července 1947, Archiv MV ČR Kanice, fond A 2/1, inv. j. 1765, karton č. 57 – Události v porevoluční době.

„Nový Bor před padesáti lety“, článek kronikáře PhDr. Vladislava Jindry, zveřejněný pod značkou -vj- v Novoborském měsíčníku č. 6/1995.

Hřbitovní kniha města, Haida 1945, strana 127, zápisy č. 115 – 122, MěÚ Nový Bor, nyní už Státní okresní archiv v České Lípě.

Zápis č. 5 o schůzi Místního národního výboru v Boru u Č. Lípy, konané dne 5. června 1945, Státní okresní archiv v České Lípě.

Informace o obnovení „samozvaného“ pěšího pluku 47, Vojenský ústřední archiv v Praze, III. odbor – Vojenský historický archiv.

Spolupracovníci *Sicherheitsdienstu*, zpráva Úřadu národní bezpečnosti v Liberci ze dne 14. srpna 1945 pod zn. 2135/45 – II. zprav., Ministerstvo vnitra, odbor archivní a spisové služby.

Rozkaz velitele pěšího pluku 47, pplk. děl. Josefa S., vydaný dne 2. 6. 1945 v Boru u České Lípy (jedna z nejméně 6 pořízených kopií), Státní okresní archiv v České Lípě.

Svědectví učitele jazyků Lehmana z Haidy, příbuzného zastřelených bratrů Rachmannových, zpráva č. 195 z 10. července 1950 na internetových stránkách <http://www.wintersonnenwende.com/scriptorium/deutsch/archiv/weissbuch/dasd50.html#195> (překlad PhDr. Miroslav Kučaba).

„Stalo se před 50 lety“, článek uvedený jako výběr ze III. kapitoly brožury A. Gintnera „*Der Böse Husmann*“, zveřejněný v *Heimatnachrichten*, krajanském dvojměsíčníku číslo 1, leden/únor 1997, v redakci Otto Schneidera (překlad PhDr. Miroslav Kučaba).

Pracovníkům uvedených archivů a institucí i překladateli ještě jednou děkuji za vstřícnou spolupráci. Děkuji také všem pamětníkům za ochotu a trpělivost, s kterou mi věnovali svůj čas, především Hansu Trägerovi, který bohužel v červnu 2006 zemřel, Heinzi Markowskému, Helmutu Schölerovi a Herbertu Wernerovi (čeští pamětníci chtějí raději zůstat v anonymitě).

J. T.

Jan Tichý zpracoval tyto skutečné události též literárně v knize „Třicet dva hodin mezi psem a vlkem“, vydalo nakladatelství Akropolis v roce 2007, ISBN 978-80-7304-079-6. Ve stejném vydavatelství vyšla i německá verze „Zweiunddreissig Stunden zwischen Hund und Wolf“, ISBN 978-80-7304-080-2.

Článek vychází na www.go-east-mission.de se svolením autora v dubnu 2008.